

Mełgiew Podzamcze

Fragment książki Mieczysława Kseniaka *Parki i ogrody dworskie w województwie lubelskim*,¹ wyd. przez Polskie Towarzystwo Turystyczno – Krajoznawcze, Zarząd Wojewódzki, Wojewódzką Komisję Przewodniczą w Lublinie w 1981 r. (s. 57-63).

Fragment ten stanowi część rozdziału *Parki wzdłuż Wieprza przekrojem założeń ogrodowych, ich zachowania, walorów historycznych, architektonicznych i przyrodniczo-krajobrazowych*, a w zasadzie fragment części I tego rozdziału, zatytułowanej *Od Trawnik do Łącznej*.

---

¹ Chodzi o stare województwo lubelskie, w granicach z 1981 r.

MEŁGIEW PODZAMCZE

Już w 1330 r. Mełgiew wymieniona jest w liczbie włości Dzierzka, kanonika krakowskiego, i jego brata Hostasjusza, przeniesionych na prawo niemieckie. Wieś znana w XIV w. jako Meglew należy do Meglewskich i Firlejów, W XV w. dziedzicem lub dzierżawcą jest Jan Podoleński herbu Lewart.

W 1565 r., jak podaje „Lustracja województwa lubelskiego”, dobra dzielą się na Meglew Nicolai i Meglew Skinder. W 1676 r. płaci tu pogłówne Jan Biskupski od 82 poddanych, a Stanisław Dunin Głuszycki od 57 poddanych.

Na początku XVIII w. Łełgiew jest w rękach Stoińskich, w 1726 r. – Jacka Stoińskiego, sędziego ziemskiego lubartowskiego. W 1747 r. właścicielem jest Dominik Stoiński, a następnie Feliks. Ostatni z rodu Stoińskich linii mełgiewskiej umiera w 1818 r., a w 1819 r. dobra Mełgiew zostają sprzedane na licytacji Wojciechowi Wiercieńskiemu, podstaroście Drohickiemu, założycielowi lubelskiej linii Wiercieńskich. W tym czasie następuje podział dóbr na 3 części: Mełgiew Podzamcze, Jacków i Trzeciaków, a każda z nich należy do innego właściciela. Od 1822 r. właścicielem Podzamcza i Jaszczowa jest generał Ludwik Kicki. Jacków należy do Kazimierza Puchały, a Trzeciaków do Wojciecha Żarskiego. Przy założonych tam folwarkach i dworach istniały niewielkie założenia ogrodowe, z których nie zostało już śladu.

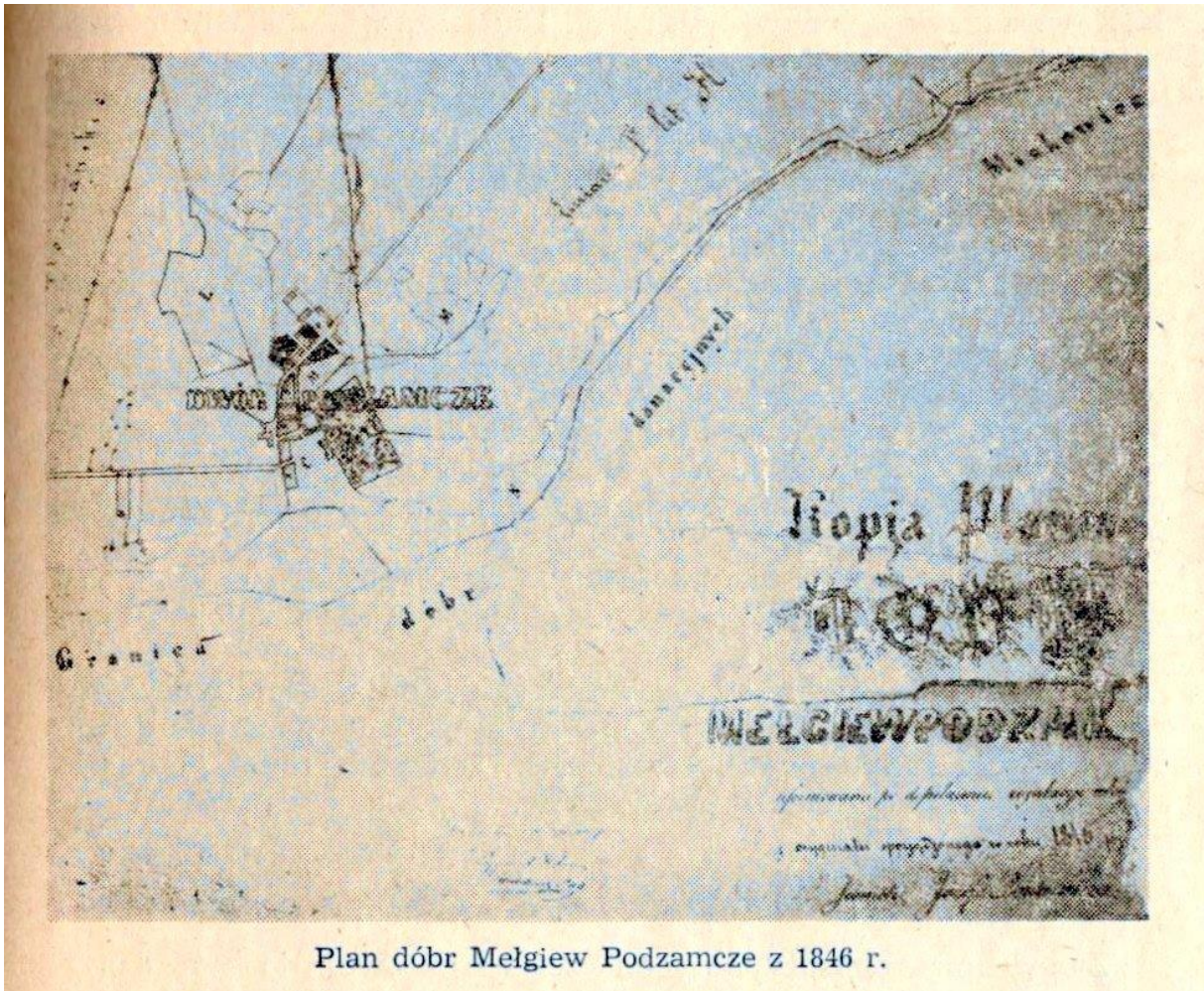
Brama wjazdowa w Mełgwi Podzamczu. Rys. R. Urbanowicz

W 1831 r. po śmierci gen. Ludwika Kickiego w bitwie pod Ostrołęką w czasie powstania listopadowego jego żona przenosi się do Jaszczowa, a majątek Mełgiew Podzamcze kupuje Kazimierz Puchała, od 1818 r. dekretnarz Lubelskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Kazimierz Puchała był autorem wiersza pt. „Rozwalimy” o ruinach w Dąbrowicy, który ukazał się w wydanych przez Leona Urmowskiego „Almanachu Lubelskim” na rok

1815. Spod jego pióra wyszedł też zamieszczony w „Almanachu” – „Opis historyczno-malarski departamentu lubelskiego”.

Po śmierci Kazimierza Puchały dobra m. Jacków i Podzamcze przechodzą w ręce jego wnuków Szlubowskich – Joanny i Józefa, sędziego pokoju okręgu radzyńskiego, zamieszkałego na stałe w Branicy k. Radzyna. Do Szlubowskich należy też rozległa rezydencja pałacowa w Radzynie. W 1870 r. właścicielem Mełgwi Podzamcze jest Korwin Szlubowski. Po małżeństwie Stefanii ze Szlubowskich z Edwardem Rulikowskim dobra te znajdują się w rękach Rulikowskich aż do 1944 r. Ostatnimi właścicielami są Maria i Zygmunt Rulikowscy. Po II wojnie światowej zespół pałacowo-parkowy użytkowany jest kolejno przez: szkołę rolniczą, hotel robotniczy, spółdzielnię produkcyjną i od 1956 r. przez szkołę podstawową rolniczą.

W czasie długoletniej historii kształtowania się obronnego ośrodka dworskiego, a następnie rezydencji pałacowej w Mełgwi można wyróżnić cztery okresy:

- na przełomie XIII i XIV w. istnieje tutaj dwór lub zamek obronny z drewna i kamienia, który następnie zostaje rozbudowany i zburzony w końcu XVIII w. W dostępnych źródłach brak przekazów o istnieniu ogrodu zamkowego;

- okres „Stoińskich” wiąże się z powstaniem zespołu pałacowego (prawdopodobnie około 1730 r., staraniem Jacka Stoińskiego), który wzniesiony zostaje na starym zrębie. Jest to pałac barokowy, z przylegającym regularnym ogrodem od strony

południowej. Na planie z 1846 r. widnieje pałac z dwoma bocznymi skrzydłami i towarzyszące mu regularne założenie ogrodowe o zarysie prostokąta, co wskazuje na symetrię podziałów w obrębie jego wnętrza. Brak szczegółów na planie nie pozwala na dokładne opisanie układu kompozycyjnego założenia ogrodowego. Można jedynie przypuszczać, że pozostałości XVIII-wiecznego ogrodu barokowego uległy częściowym przekształceniom wraz z historyzującą przebudową w połowie XIX w. zapewne pod wpływem K. Puchały, wielkiego miłośnika zabytków Lubelszczyzny;

- okres Szlubowskich i Rulikowskich. Wtedy prawdopodobnie na głównej osi za pałacem powstaje szeroki salon ogrodowy otoczony rzadkimi okazami drzew, przechodzący w aleję spacerową. W czasie przebudowy pałacu w XIX i XX w. fragmenty ogrodu uzyskują swobodny układ alejek, powstaje też mała architektura (fontanna, taras z balustradą, owalny gazon z podjazdem na dziedzińcu itp.).

Na podstawie analizy wieku najgrubszych drzew (lip w alejach) należy przypuszczać, że obecny układ powstał lub został odbudowany na podstawie zachowanych resztek starego układu kwatrowego w połowie XIX w. W tym też czasie posadzono większość egzotów (gledicje, tulipanowce, katalpy), częściowo zachowanych do dzisiaj.

Jak należy sądzić, na początku XX w. posadzono też część drzew od frontu (aleje lipowe ograniczające dziedziniec z podjazdem);

- po 1944 r. kolejni użytkownicy zaniedbują zespół pałacowo-parkowy, nie przeciwdziałając zamieraniu okazów rzadszych drzew i niszczeniu zabytkowych budynków. Ten stan uległ poprawie z chwilą przejęcia obiektu przez szkołę.

*

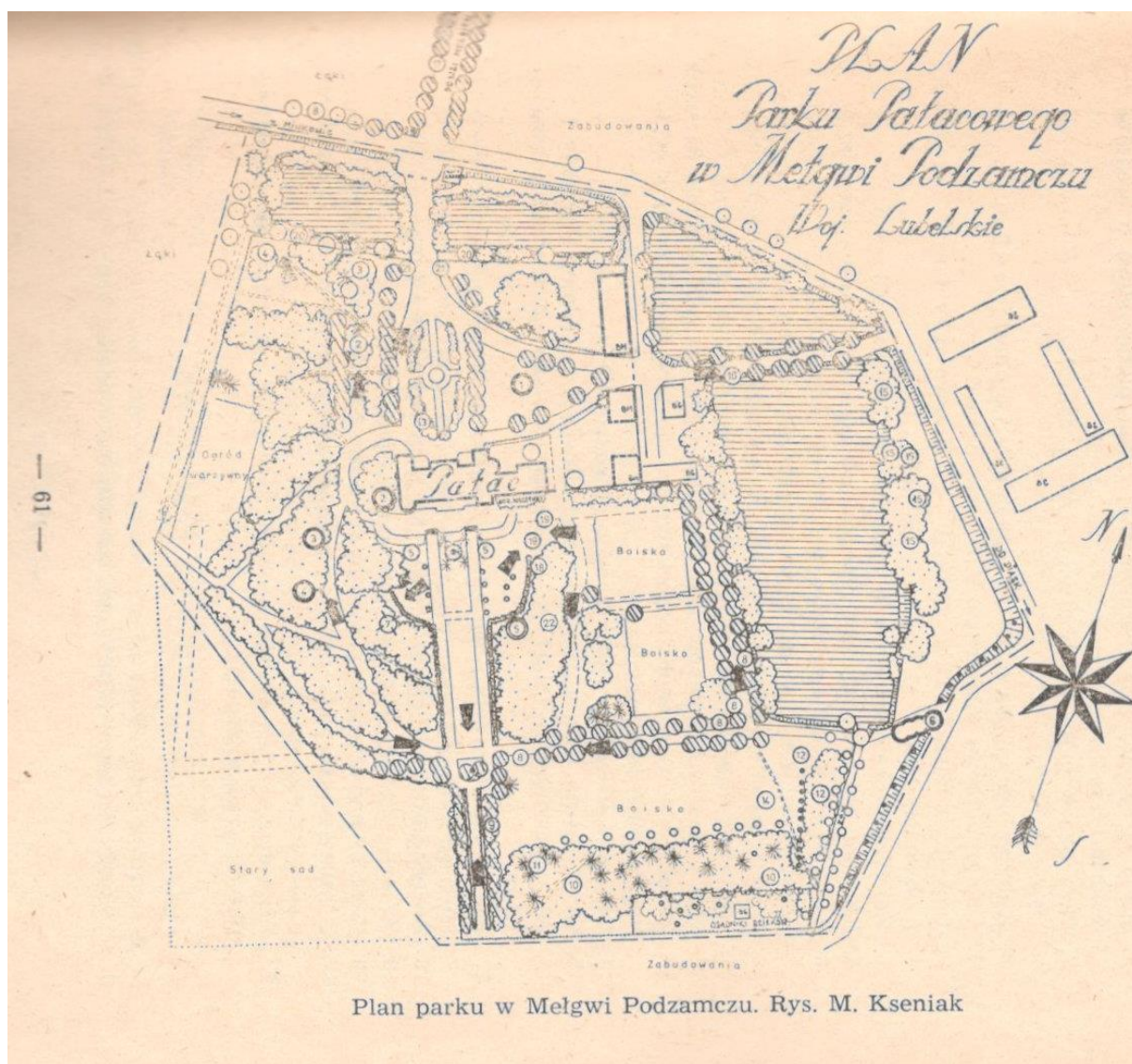
Zwiedzanie rozpoczynamy od części frontowej, do której prowadzi stara wiązowa aleja dojazdowa, częściowo już zamarta z powodu zaatakowania jej przez grzyb, powodujący tzw. grafiozę. Aleja dojazdowa kończy się bramą z herbem Rulikowskich – Korab. Obok bramy znajduje się późnobarokowa kapliczka przydrożna z II połowy XVIII w. Do części frontowej od północy prowadzi przez zarośnięte stawy most. Nad stawami rozpościerają się zamierające stare okazy wierzb. Część frontowa składa się z dziedzińca ograniczonego szpalerem strzyżonych dawniej lip szerokolistnych, na których znajduje się gazon z podjazdem.

Zachodnie partie części frontowej stanowią nieregularne nasadzenia drzew o różnorodnym składzie gatunkowym (w tym okazy rzadsze, jak jodły, czy katalpa), łączące się z głównym parkiem, przylegającym do pałacu od południa. Część południową zespołu pałacowo-parkowego zajmuje tzw. ogród spacerowy, podzielony szeroką osią widokowo-kompozycyjną na dwie części: wschodnią i zachodnią. Część zachodnia ma układ krajobrazowy o swobodnym układzie alejek, natomiast część wschodnia, ograniczona stawami – zarys czworokątny i ślady dawnych kwatrowych podziałów ogrodu barokowego w postaci alei lipowych. Od południa przylega tutaj boisko sportowe ograniczone świerkami.

Na podstawie porównania planu dóbr Mełgiew Podzamcze z 1845 r. ze stanem obecnym należy stwierdzić, że znacznemu uszczupleniu uległa część południowo-zachodnia dawnego ogrodu barokowego. Istniała tutaj zapewne symetryczna kwatery,

będąca bliźniaczym odbiciem kwatery po stronie przeciwnej, z właściwym sobie układem spacerowych alej, co w przybliżeniu określono na planiku.

Stawy ograniczające obiekt od północnego wschodu otoczone są zdziczałymi drzewami i krzewami, zacierającymi wartości widokowe w relacji park – stawy. Znajdują się tu także zamierające okazy grubszych i pomnikowych wierzb. Zachowane częściowo wnętrza ogrodowe i krajobrazowe oznaczono na planie parku.

DRZEWA RZADSZE LUB WAŻNIEJSZE ZE WZGLĘDÓW KOMPOZYCYJNYCH

1. Aleja strzyżonej lipy szerokolistnej (*Tilia platyphyllos*) o średnim obwodzie 1,6 m
2. Dwa okazy jodły jednobarwnej (*Abies concolor*) o średnim obwodzie 1,5 m
3. Katalpa bignoniowa (*Catalpa bignonioides*) o obwodzie 0,8 m
4. Dąb szypułkowy (*Quercus robur*) o obwodzie 2,5 m
5. Lipa drobnolistna (*Tilia cordata*) – 2 drzewa przy tarasie ogrodowym o obwodzie 1 m
6. Zniszczone okazy perukowca podolskiego (*Cotinus coggygria*)

7. Złamany okaz tulipanowca amerykańskiego (*Liliodendron tulipifera*)
8. Aleje lipowe (*Tilia cordata*) o średnim obwodzie 1,8 m
9. Szpalery bżów wyznaczające zacierającą się alejkę
10. Duże skupienie świerków – 60 sztuk, z czarnym bzem w podszyciu
11. Skupienie 5 modrzewi europejskich (*Larix decidua*)
12. Młode nasadzenia dębów szypułkowych (*Quercus robur*), około 35 sztuk
13. Zarośla klonu jesionolistnego i ligustru, zasłaniające główną oś widokową na pałac od strony wjazdu
14. Glediczja (*Gleditsia tricanthos*) o obwodzie 1,6 m
15. Olsza czarna (*Alnus glutinosa*) nad stawami o średnim obwodzie 1,1 m
16. Aleja jesionów wyniosłych (*Fraxinus excelsior*) o średnim obwodzie 1,2 m
17. Aleja dojazdowa wiązu szypułkowego (*Ulmus laevis*) o średnim obwodzie powyżej 2 m
18. Świerk kłujący (*Picea pungens*) o średnim obwodzie 1,3 m
19. Świerk pospolity (*Picea excelsa*) o obwodzie 2,2 m
20. Wierzby nad stawami o średnim obwodzie 3,5 m – zamierające
21. Odmiana stożkowata dębu szypułkowego (*Quercus robur* „*Fastigiata*”) o obwodzie 1,7 m
22. Skupienie starych grabów o obwodzie 80-100 cm (pozostałość dawnego układu kwaterowego?)

DRZEWA POMNIKOWE

1. Jesion wyniosły (*Fraxinus excelsior*) o obwodzie 3 m
2. Żywotnik zachodni (*Thuja occidentalis*) o obwodzie 1,2 m
3. Glediczja (*Gleditsia triacanthos*) o obwodzie 2,5 m
4. Glediczja (*Gleditsia triacanthos*) o obwodzie 2,3 m
5. Sosna wejmutka (*Pinus strobus*) o obwodzie 2,5 m
6. Skupienie 4 pomnikowych wierzb białych o średnim obwodzie powyżej 5 m
7. Topola czarna (*Populus nigra*) o obwodzie 4,3 m

ŹRÓDŁA

1. Ciołek G., *Rejestr ogrodów zabytkowych woj. Lubelskiego*, Maszynopis w zbiorach Biura Dokumentacji Zabytków w Lublinie.
2. Grychowski A., *Lublin i Lubelszczyzna w życiu i twórczości pisarzy polskich*, Lublin 1974.
3. „katalog Zabytków Sztuki w Polsce”, 1967, t. VIII, z. 10.
4. Księgi wieczyste i zbiór dokumentów do dóbr Mełgiew Podzamcze, Archiwum Sądu Okręgowego w Lublinie.
5. Pawiński A., *Polska XVI w.*, t. III i IV, Warszawa 1885.
6. Sulmierski F., Chlebowski B., Walewski W., *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, 1880-1904.
7. Wyczański A., *Lustracja województwa lubelskiego 1533, 1543 i 1565*, Wrocław 1959.

Dodatek: stan współczesny

www.wwww.http://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/1984/Melgiew_Podzamcze/

https://www.lubelskieklimaty.pl/atracje-turystyczne/palace/1216-melgiew-podzamcze-palac.html

[https://pl.wikipedia.org/wiki/Podzamcze_\(powiat_%C5%9Bwidnicki\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Podzamcze_(powiat_%C5%9Bwidnicki))